

מבט על, גיליון 456, 12 באוגוסט 2013

## האם אל קאעדה חוסל או התחזק?

יורם שוייצר ואביעד מנדלבאום

אל-קאעדה זכה השבוע לעדנה והבליח לכותרות המהדורות הפותחות בכלי התקשורת העולמיים כמי שמאיים ישירות על ביטחון של שגרירויות מערביות, בראשן אלה האמריקאיות, ועל אזרחי העולם. ניצחון תעמולתי זה נפל לידי בעקבות פרסום פרומבי שניתן למידע מודיעיני, אשר פרטיו החלקיים הודלפו מפי דוברי הממשל האמריקני ומגורמי מודיעין אנונימיים. פרסום זה הביא לחידוש מטוטלת הערכות המצב לגבי רמת האיום שמהווה כיום אל-קאעדה. בעוד שבשנה האחרונה הציגו בכירי הממשל האמריקאי, אנשי ביטחון ופרשנים רבים, תמונת מצב אופטימית לפיה הארגון עומד בפני חיסולו הקרוב, בשבוע האחרון, נעה המטוטלת לעבר העצמתו מחדש של אל-קאעדה ושותפיו כתמנון רב זרועי המסוגל לבצע פיגועי טרור מקבילים ורבי נפגעים במקומות שונים בעולם.

ההחלטה של הממשל האמריקני לסגור מספר רב של שגרירויות ולהוציא התרעת מסע לאזרחי התבססה ככל הידוע, על מידע מודיעיני נקודתי, שנבע מיירוט תקשורת בין ד"ר אימן אל-זוואהירי, מנהיג אל-קאעדה, עם כמה מבכירי שותפיו ובראשם נאצר אל-ווחיישי, מזכירו האישי לשעבר של בן לאדן ומנהיג אל-קאעדה בחיג'אז. בתקשורת זו הנחה אותם, ככל הנראה, אל-זוואהירי לבצע תקיפות רחבות היקף נגד שורה של יעדים אסטרטגיים. לכך נוסף גם המידע שמאגר חדש-ישן של אסירים מקרב אנשי אל-קאעדה מקומיים בעיראק, לוב, פקיסטאן, ותימן נמלטו בהמוניהם בפעולות בריחה נועזות ומאורגנות מבתי הכלא במדינות אלה.

שיתוף הציבור במידע מודיעיני ובהתרעות מסע הפך בשנים האחרונות לנוהג רווח במדינות מערביות שונות. ניתן לייחס זאת לזעזוע העולמי שנגרם כתוצאה ממתקפת ה-11 בספטמבר 2001 אשר הוביל לבדק בית עמוק ולפריסה פומבית חסרת תקדים של מידע מודיעיני אינטימי ומסווג ביותר. החלטת הממשל האמריקאי להוציא לאור כעת מידע מודיעיני איכותי, גם במחיר של "שריפת" יכולותיו לנטר שיחות של מנהיגי אל-קאעדה, שתעלה במחיר אובדן יכולת ספציפית זו, ניתנת להסבר משיקולים שונים: האחד – הצורך המהותי להבטיח את חיי האזרחים המבקרים בנציגויות המדינה לקבלת שירותים וחשופים לפגיעה מצד תוקפים. אזרחים אלו, בניגוד לאנשי הנציגויות, אינם מוגנים במתחמים מבוצרים ומאובטחים היטב. מניעת ביקורים עשויה לסייע להיערכות יעילה יותר מפני ההתקפה הצפויה. השני – הממשל מבקש לבלוס ביקורת נוקבת נגד החדירה לפרטיות האזרח תוך שימוש גורף בהאזנה ובמעקב אחר שיחות והתכתבויות של אזרחים בארצות הברית ומחוצה לה על ידי גופי המודיעין והאכיפה. השלישי – ממשל אובמה, שנכווה ברותחין הביקורת, בשל אי טיפול ראוי במידע מודיעיני שהוביל, לדברי המקטרגים, לרצח השגריר האמריקני ושלוש ממשל ממשליו בבנגאזי שבלוב, בספטמבר 2012, נוהר כעת שבעתיים ומוכן אף לסכן מקורות מודיעיניים יקרי ערך, כדי שלא יואשם שוב שכשל.

השאלה החשובה העולה מאירועי השבוע האחרון היא האם אל-קאעדה נחלש או התחזק בהשוואה לעבר ומה מידת הסכנה הנשקפת ממנו ומשותפיו לחידוש מערכת טרור עולמית בהיקפים שנודעו בעבר.

ההערכה שאל-קאעדה לא רק נחלש מאוד אלא שקיצו קרוב לוודאי, כפי שהשמיע הנשיא האמריקני בעבר, נראתה כבר עם השמעתה, כמוקדמת מדי. הערכה זו נסמכה, על העובדה, כי הארגון נפגע קשה כתוצאה מהמאבק בטרור, שנוהל במהלך למעלה מעשור, מאז פיגועי הטרור בארצות הברית ובמיוחד בשנים האחרונות. בשנים אלה איבד אל-קאעדה את בן לאדן, מנהיגו המיתולוגי ורבים ממפקדיו הבכירים חוסלו במתקפות כלי הטיס הבלתי מאוישים, או נעצרו, ובכך נפגעה קשות יכולתו לבצע פיגועים במערב. פעילותה של ארצות הברית אילצה את הארגון ואת שותפיו להקדיש זמן, אמצעים ומאמצים ניכרים, כדי לשמור על נפשם ועל חירותם. גם אירועי 'האביב הערבי' שבישרו את העדפת ההמונים במדינות ערב – דרך ההתקוממות העממית הבלתי חמושה, בשמם של רעיונות ליבראליים ודמוקרטיים, על פני תפישת העולם שמייצג אל-

קאעדה, שהטיף לסילוק המשטרים הישנים באמצעות ג'יהאד מיליטנטי, עוררו תקווה, כי הם ינחיתו מכת מוות על הארגון.

אולם בחפזם אחר דרך לשרוד ואף להתחדש, בחרו מנהיג אל-קאעדה ושותפיו לאמץ את 'האביב הערבי' לחיקם, כדי להופכו ל'אביב אסלאמי'. הם עודדו את סילוק המשטרים ולו גם בידי גורמים שאינם נמנים עם שורותיהם ואפילו בשמם של רעיונות זרים ומנוגדים לאלה שבהם הם דוגלים, ובלבד שיקדמו אותם למטרתם. הם ניצלו את התערערות היציבות באזורים שונים במזרח התיכון ובאפריקה, כדי לשחרר מכלאם את אנשיהם, לצבור אמצעי לחימה ולהתפרס באזורים בעלי משילות נמוכה או בלתי אפקטיבית. כך אנו מוצאים את אל קאעדה מעודד ומסייע לארגונים בעלי השקפה סלאפית ג'יהאדיסטית להתבסס במגרב, בסאהל, בצפון ובמרכז אפריקה, בסיני, ולאחרונה, באופן ממוקד, בסוריה. לאזורי לחימה אלה נוהרים מתנדבים חדשים הצוברים ניסיון קרבי, מתחככים עם שותפיהם לדרך ומתחזקים באמונתם בג'יהאד העולמי. אלה מהווים עבור אל-קאעדה ושותפיו את עתודות כוח האדם לקידום פעילות טרור עולמי.

אל-זוואהירי ואנשיו מקווים, כי השלמת נסיגתה של ארצות הברית מעיראק והנסיגה הצפויה של כוחות הצבא המערביים מאפגניסטן במהלך שנת 2014, יאפשרו לאל-קאעדה, אשר ממוקם, ככל הידוע, באזור השבטי בפקיסטאן, להתבסס מחדש ולפעול באופן חופשי באזור. לרשות אל-קאעדה עומד עדיין מאגר מפקדים מהדור הוותיק ומנגנון פיגועי חו"ל שממשיך לגייס, לאמן ולהפעיל פעילים, ובכלל זה גם מערביים.

כל אלה מעוררים אצל אל-קאעדה ובעלי בריתו הקרובים את התקווה כי יוכלו לחדש את תנופת הפיגועים שלהם. בין בעלי בריתו קרובים ניתן למנות את הבאים: אל-קאעדה בעיראק, אל-קאעדה בחיג'אז ואל-קאעדה במגרב ולצידם ארגונים שותפים מדרגת קרבה שנייה, המזוהים עם דרכו ג'יהאד אל-נוצרה הפועל בסוריה, אנצאר בית אל-מקדס הפועל בסיני, אל-שבאב הסומלי ו-בוקו הראם הניגרי וארגוני אנצאר אל-שריעה הפועלים במדינות שונות במזרח התיכון.

כך, למרות שחזונו של אל-זוואהירי לכוון חליפות אסלאמית ולהחזיר את עטרת האסלאם ליושנה ולימי זוהרה לא נראים כברי הגשמה, נראה, כי אל-קאעדה באמצעות שותפיו ואולי אף בעצמו, בעקבות נסיגת כוחות ארצות הברית ונאט"ו מאפגניסטן, צפויים לנסות ולחדש את מאמציהם לבצע מערכת טרור רבתי כפי שעשו בעבר. מידת הצלחתם לממש את כוונותיהם הברורות הללו, כפי שהוכיח המידע שפורסם בשבוע החולף, תלויה במידה רבה באפקטיביות של המערכה נוגדת הטרור לסכלו מבעוד מועד. הדבר תלוי ביכולת של גופי מודיעין ואכיפה מקומיים לשתף פעולה בינם לבין עצמם ובינם לבין גורמי מודיעין וגורמי אכיפה זרים. לצידם יש חשיבות עליונה גם להעמקת המערכה הדיפלומטית-ציבורית שנועדה להקהות את הקסם שהילכו רעיונות העוועים של אל-קאעדה על צעירים מוסלמים ברחבי העולם.

עבור ישראל משמעות ההצלחה לבלום את ניסיונות אל-קאעדה ושותפיו מלשוב לפעילות טרור רחבת היקף, היא בעלת חשיבות עליונה: בחו"ל מהווים יעדים ישראלים ויהודיים מטרות אטרקטיביות במיוחד עבור גורמי הג'יהאד העולמי. בגבולותיה נערכים ארגונים שותפים לאל-קאעדה עם כוונה מוצהרת לנצל את קרבתם אליה, כדי לתקוף את אזרחיה וחייליה. הוכחה ברורה לכך ניתנה כבר בסוף השבוע האחרון כאשר חוליית מחבלים מארגון אנצאר בית אל-מקדס התכוונה לירות טילים לעבר אילת. גם בגבול עם סוריה מצויים פעילי ג'יהאד עולמי, הלוחמים נגד משטר אסד, אך במקביל ממתנים לשעת כושר ורגיעה, כדי לפעול נגד ישראל. מכאן ברור, כי לצד מדינות מערביות, ערביות ואחרות, גם ישראל נמצאת כיום בחזית המאבק בטרור העולמי בגבולותיה, כשותפה ראויה ותורמת, במערכה נגד הג'יהאד העולמי ברחבי העולם.

**יורם שוייצר** הוא ראש תכנית המחקר ללוחמה בטרור ומלחמה בעצימות נמוכה במכון למחקרי ביטחון לאומי.

**אביעד מנדלבאום** הוא מתמחה בתכנית המחקר ללוחמה בטרור ומלחמה בעצימות נמוכה במכון למחקרי ביטחון לאומי.